

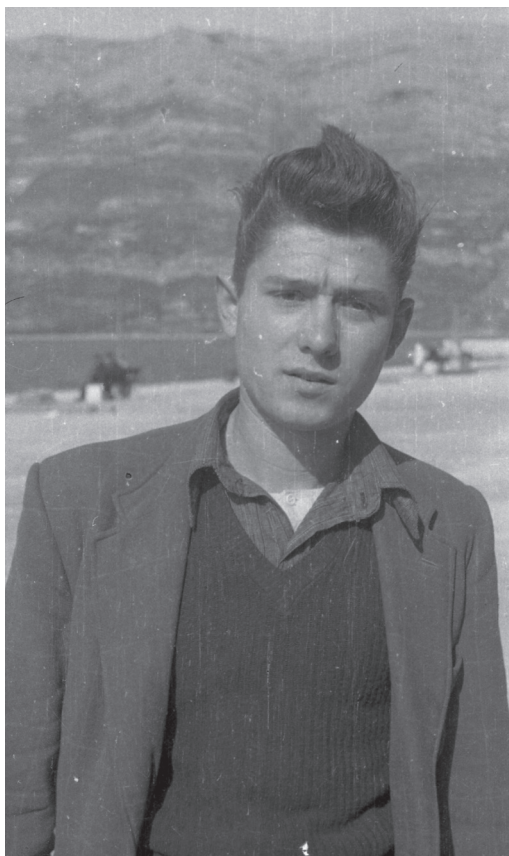
**Izložba Kralj – Fotografije Ante Stankovića Kralja (1951. – 1967.)
(autorica: Maja Haraminčić Cebalo), Arhivski sabirni centar
Korčula – Lastovo, Žrnovo, 10. studenoga 2023.**

Ante Stanković Kralj – mehaničar, fotograf i kroničar Žrnova

Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo djeluje na Korčuli od 2012. godine. Uz naš svakodnevni rad na arhivskim fondovima, kao i rad sa strankama, trudimo se zajednici približiti rad arhiva ne samo kroz arhivsku pedagogiju i posjete učenika već i organizacijom izložaba. Iz tog smo razloga 2012. godine prvi put organizirali Dan Arhivskog sabirnog centra koji je postao tradicija i održava se i dandanas. S obzirom na to da je Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo smješten u mjestu Žrnovu, u unutrašnjosti otoka Korčule, za datum proslave izabrali smo lokalnog zaštitnika – Dan svetog Martina, 11. studenoga. Tom prilikom već godinama postavljamo izložbu koja je uvijek tematski vezana za neki od četiri žrnovska zaseoka: Prvo Selo, Brdo, Postranu i Kampuš. S obzirom na to da uvijek tražimo neki novi način povezivanja sa zajednicom, pomoć lokalnog stanovništva, naših sumještana, uvijek je od velike koristi. Pomažu nam pri prikupljanju dodatnog materijala, ali i priča i uspomena vezanih uz temu izložbe i život u Žrnovu općenito. Mnogi privatni materijali darovani su arhivskom sabirnom centru ili posuđeni za digitalizaciju, a na taj se način stvara novi ili proširuje postojeći fond ili zbirka. Takvo je ozračje bilo prisutno i pri pripremi posljednje izložbe, otvorene 10. studenoga 2023. godine *Kralj – Fotografije Ante Stankovića Kralja (1951. – 1967.)*.

Ante Stanković Kralj, odnosno *Kraj* kako su ga zvali njegovi prijatelji i sumještani, rodio se 14. veljače 1934. godine. Kao mladić od sedamnaest godina nabavio je prvi fotoaparat te se nakon naukovanja u fotostudiju *Božić* u gradu Korčuli sam okušao u fotografiranju. Ante je volio fotografirati ljude, bilježiti trenutke u vremenu. Među njegovim fotografijama naći će se pokoji zalutali pejzaži s motivima pitoresknog Žrnova, ali većinom prevladavaju životi ljudi i njihove sudbine. Do 1967. godine, kada je s obitelji otišao u Njemačku, njegov je umjetnički portfolio rastao i rastao te se tako u zbirci fotografija koja se čuva u Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo nalazi 88 filmova s ukupno 1542 negativa na acetatnoj celulozi te 23 pozitiva. Filmove i fotografije Arhivskom je sabirnom centru donirao sin stvaratelja Ante Stanković Kralj mlađi nakon izložbe otvorene u studenom 2023. godine.¹

1 Ugovor o darovanju između Državnog arhiva u Dubrovniku i Ante Stankovića Kralja od 2. svibnja 2024., KLASA: 612-01/24-01/4, URBROJ: 450-01-24-1

Slika 1. Ante Stanković Kralj, 1951. (HR-DADU-SCKL-1079 Zbirka fotografija Ante Stankovića Kralja)

Zaljubljenik u motore i fotografiju

Rad na pripremi izložbe počeo je prikupljanjem dodatnog materijala od Žrnovaca, u ovom slučaju fotografija od Kraljevih sumještana, a uz fotografije sam dobila i djelić Kraljeva života kroz oči njegovih prijatelja i susjeda. Fotoalbumi su u današnje vrijeme skoro stvar prošlosti, rijetki sjede za stolom i listaju po starim uspomenu, no ovi su ljudi bili voljni učiniti to i pritom podijeliti koju priču i uspomenu sa mnom. Za pomoć sam se, naravno, obratila i Kraljevu sinu Anti. Ante je stvari pokojnog oca držao u garaži, mjestu kojemu su najbolje i pristajale. Naime, pokojni Ante Stanković bio je po struci mehaničar, završio je Industrijsku školu u Korčuli za motorista te radio u Brodogradilištu *Ivan Cetinić* u Korčuli te Zanatskom građevnom poduzeću *Korčula*. Majstorski ispit za mehaničara položio je 1959. godi-

ne². U to je vrijeme već aktivno fotografirao, ali i radio u struci. U njegovoj garaži čuvan je razni alat koji je koristio pri sitnim popravcima po selu, njegov najdraži motor za koji su svi govorili da je bio njegova prva ljubav, ali i fotografski aparati, filmovi i fotografije. Nakon detaljnog „kopanja“ njegov sin predao nam je vrećicu s dvadesetak razvijenih fotografija i tri male *fotokemika* kutije pune filmova. Ante Stanković brižljivo je svaki film zamotao u papir na kojemu piše što se na filmu nalazi. Iako su mi mještani pokazali i fotografije koje je Ante fotografirao i 90-ih i 2000-ih godina, svi su filmovi iz garaže iz razdoblja prije nego što je sa suprugom otišao u Njemačku. Na prvi pogled prevladavali su sprovodi, no kad sam pregledala nekoliko filmova, zaključila sam da nije samo jedan događaj na filmu, već da ih ima više. Započela sam s digitalizacijom negativa pri čemu sam svaki film spremala u mapu pod nazivom koji mu je dao stvaratelj, neovisno o tome nalazi li se na filmu uz neki zapisani sprovod ujedno i vjenčanje ili predstava. Nakon završene digitalizacije svih 1542 negativa spremljeno je na vanjsku memoriju. Svi pozitivni, s autorovim bilješkama sa stražnje strane, pohranjeni su i u digitalnom obliku. Sin stvaratelja, Ante Stanković Kralj mlađi, potpisao je ugovor o darovanju te su svi negativni i pozitivni poslani na obradu i očuvanje u za to predviđenim kutijama, s idejom o naknadnom radu na zbirci fotografija.

Slika 2. Prijatelji ispraćaju Petra Curaća u Afriku, 1957. (HR-DADU-SCKL-1079 Zbirka fotografija Ante Stankovića Kralja)

2 Državni arhiv u Dubrovniku (Hrvatska). HR-DADU-196 Trgovačko-obrtnička i zanatska komora za grad i kotar Dubrovnik – Dubrovnik (1852. – 1944.)

Slika 3. Figura iz *moštre* (HR-DADU-SCKL-1079 Zbirka fotografija Ante Stankovića Kralja)

*Dopušta li vaša voja, da izvedem ples od boja*³

No, ideja za izložbu fotografija ovog lokalnog fotografa rodila se i prije te velike donacije. Sam Ante Stanković došao je u Arhivski sabirni centar prije više godina te ustupio na digitalizaciju šezdesetak vlastitih fotografija bojnog plesa mačevima *moštra*, koji je fotografirao u više prilika – neke su iz 60-ih godina, prije njegova odlaska, dok su druge novije, iz 90-ih godina prošlog stoljeća. Bojni plesovi s mačevima izvode se na cijelom otoku Korčuli, a u Postrani u Žrnovu izvodi se *moštra* – dio tradicije *kumpanije*. Iako je sukladno statutu iz 1620. godine⁴ *moštra* najstariji bojni ples na otoku, kontinuirano se izvodi tek od 1966. godine. Danas su veći dijelovi te tradicije napušteni i ne izvode se, no zanimljivi su za proučavanje jer su u to vrijeme okupljali gotovo sve muškarce u selu i činili su centralni događaj. *Kumpanija* se okupljala u vrijeme poklada te bi mještani organizirali prividnu vlast u selu na čelu s kraljem. Prema kazivanjima nekih od najstarijih sudionika *kumpanije* jedan od sta-

3 Ulomak iz originalnog dijaloga koji se izvodi prije viteške igre *moštre*.

4 Ivan Ivančan, *Narodni običaji korčulanskih kumpanija* (Zagreb: Institut za narodnu umjetnost, 1967.), 10.

riji kraljeva bio je baš Antun Stanković⁵, tako da je moguće da je njihov obiteljski nadimak proizašao iz *kumpanije* i uloge nekog od starijih članova obitelji. Uz kralja sudjeluju i tanki i debeli sudac, branitelj kralja, dva *ljekara*, kapetan, *kapo gvardije*, tamničar i drugi.⁶ Centralni događaj bio je ples s mačevima – *moštra* te nakon njega odsijecanje glave volu kojega bi doveli na glavni trg, a vojvoda bi mu presudio jednim udarcem mača. Ovaj posljednji dio s vremenom je izbačen, no održao se 1966. godine kad je i obnovljena cijela *kumpanija* u Postrani, a Ante Stanković Kralj prisustvovao je kao fotograf i zabilježio sve trenutke. S obzirom na to da su njegove fotografije zabilježile povratak *moštre*, a ujedno i važnost nastavka tradicije u selu, možemo izdvojiti *moštru* kao njegov centralni motiv, uz ostale događaje u Postrani koje je aktivno pratio.

Slika 4. Nepoznati obiteljski portret, 1954. (HR-DADU-SCKL-1079 Zbirka fotografija Ante Stankovića Kralja)

Priprema i rad na izložbi bili su iznimno zanimljivi i poučni, ali i zahtjevni. Nakon detaljne obrade svih filmova i fotografija zaključila sam da je stvaratelj očito naknadno stavljao natpise na filmove jer se ne zna svaki put čiji je sprovod fotografirao, a ponekad su i godine netočne. Neke sam fotografije uspjela smjestiti u vrijeme zahvaljujući kontekstu i prikazima, no mnoge su ostale bez datacije. S obzirom na to

⁵ Isto, 13.

⁶ Isto, 13.

da sam željela prikazati što više fotografija iz tog vremena i znala sam da će se posjetiteljima biti drago prisjetiti tih vremena ili čak prepoznati roditelje ili bake i djedove na fotografijama, bilo je važno identificirati što više lica. Iz tog sam razloga u pomoć pozvala Kraljeve sumještane, bliže i dalje prijatelje. Jedna od važnih stavki rada Arhivskog sabirnog centra Korčula – Lastovo baš je integracija u zajednicu na koju smo ponosni jer su ljudi prihvatili centar ne samo kao ustanovu od koje imaju koristi već i kao jedan od centara događanja u selu te nam uvijek rado pomažu.

Slika 5. Otvaranje izložbe *Kralj – Fotografije Ante Stankovića Kralja (1951. – 1967.)*, 2023.
(Zbirka izvornih digitalnih zapisa Arhivski sabirni centar Korčula – Lastovo)

Izložbu su 10. studenog 2023. godine u Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo pred mnogobrojnom publikom otvorile pjevačice ženskog dječjeg zbora *Divne* iz Kraljeve Postrane. Na petnaest je panela iz logičnih razloga predstavljen samo dio opusa fotografa Ante Stankovića Kralja, no sve fotografije bile su prikazane posjetiteljima na prezentaciji koju su mnogi odgledali od početka do kraja

prisjećajući se (većinom pokojnih) sumještana i proteklih događaja. Iako su Kraljeve fotografije slabije kvalitete: neke su loše fokusirane, s pogrešnim osvjetljenjem ili pomaknutom ekspozicijom, motivi su ponekad na samom rubu ili čak izrezani – ipak je bio amaterski fotograf – od velike su dokumentarne vrijednosti za pedesete i šezdesete godine prošlog stoljeća u Postrani.

Rad na pripremi zbirke fotografija još uvijek je u tijeku. Kao što sam spomenula, stvaratelj nije sam grupirao fotografije na filmovima, već je „ispucao“ film do kraja i nije se opterećivao time što su na istom filmu bile različite teme, ponekad čak i godine. Na jednom se filmu mogao naći sprovod, odmah nakon njega nekoliko fotografija stvaratelja s prijateljima, a na kraju jedna jedina fotografija pejzaža Žrnova. Iz tog se razloga pristupilo razbijanju prvotnog niza i stvaranju novih serija i podserija. Četrdeset šest doniranih filmova prvo je popisano kako ih je stvaratelj sam imenovao, a zatim su organizirani u sedam serija: 1. Društveni život Žrnova, 2. Portreti, 3. Pejzaž, 4. Fotografije Ante Stankovića Kralja, 5. Ante Stanković Kralj u društvu, 6. Druge lokacije i 7. Ostalo. Svaka serija ima i nekoliko podserija, pri čemu je posebno važna serija Društveni život Žrnova, koja je ujedno i najveća. Nju čini više podserija: od vjenčanja i krštenja, raznih predstava u selu, blagoslova zvona župne crkve, pričesti sve do sprovoda. S obzirom na to da je Kralj bio svojevrstan kroničar sela i da su njegove fotografije od velike važnosti za kroniku Žrnova (prije svega Postrane u kojoj je živio), potrebno je dovršiti zbirku fotografija potpunim analitičkim popisom, a u tom poslu opet će nam biti potrebna pomoć mještana pri identifikaciji lica i mjesta koja su na fotografijama. Kao i uvijek, dočekat ćemo ih raširenih ruku i sa zadovoljstvom zabilježiti sve crtice i priče koje su voljni s nama podijeliti.

Maja Haraminčić Cebalo